

Tosyalizâde Muhammed Nuri

NÛRU'L-'ULVÎ FÎ ŞERHI'L-HİZBÎ'L İMÂMÎ'N-NEVEVÎ

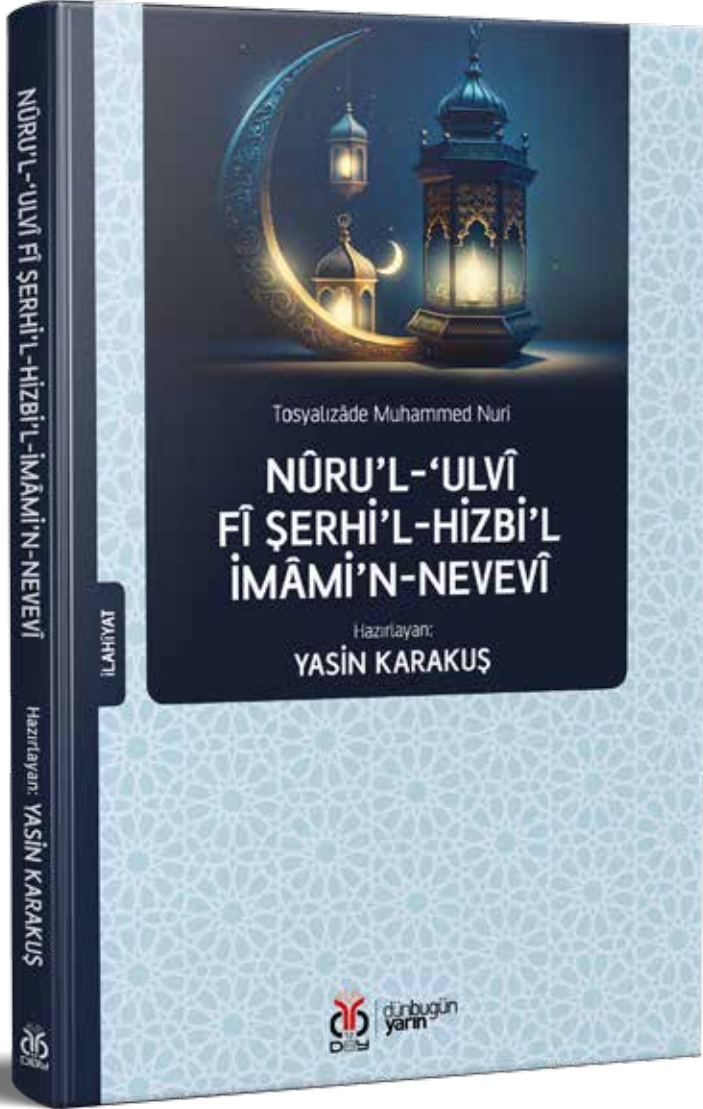
Hazırlayan:

YASİN KARAKUŞ

İLÂHİYAT

dünbugün
yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendikleriyle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün” den öğrendikleriyle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2023, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 340
İlahiyat: 28

ISBN 978-625-6769-30-4
Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2023

Yazar: Tosyalızâde Muhammed Nuri

Hazırlayan: Yasin Karakuş

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Dizi Editörü: Seyyid Sancak

Kitap Editörü: Fakirullah Yıldız

Kapak/Mizanpaj:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. A.Ş.
(Sertifika No: 46519)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Tosyalızâde Muhammed Nuri

Nûru'l-'Ulvi fî Şerhi'l-Hizbi'l-İmâmi'n-Nevevî

/ Hazırlayan: Yasin Karakuş (Dr. Öğr. Üyesi) ___ Editör: Fakirullah Yıldız (Dr.)

İstanbul: DBY Yayınları, 2023.

156 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 340)

ISBN 978-625-6769-30-4

1- İlahiyat 2- Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî 3- İmam Nevevî 4- Şâzeliyye Tarikati

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr
Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Önsöz	9
Giriş	13
I. Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî (ö. 656/1258) ve Şâzeliyye Tarikati	13
a. Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî'nin Hayatı.....	13
b. Şâzeliyye Tarikati	16
II. İmam Nevevî'nin (ö. 676/1277) Hayatı, İlmi Kişiliği ve Eserleri	20
a. Hayatı	20
b. İlmi Kişiliği	21
c. Eserleri.....	22
İnceleme (Nûru'l-'Ulvi fî Şerhi'l-Hizbi'l-İmâmi'n-Nevevî)	29
I. Şârihi	29
II. Nüsha Tavsifi.....	30
III. Muhteva İncelemesi.....	31
IV. Metnin Oluşturulmasında Kullanılan Yöntem	33
Metin	35
Kaynakça	153

Önsöz

İnsanoğlunun kendi ihtiyaç ve taleplerini Allah'a sunduğu sözlü ya da yazılı olarak dile getirdiği metinlere genel anlamda dua denilir. Dualar şekil ve muhteva bakımından dini toplumlara, tarikat ve mezheplere göre farklılık gösterse de genelde amaç aynıdır. Dua, insanın ihtiyaç ve taleplerini dile getirirken yüce Yaratıcı karşısında kendi acziyetini bir nevi itiraf etmesi bakımından da önem arz etmektedir. Nitekim, Cenâb-ı Allah Kur'ân-ı Kerim'in pek çok yerinde insanlardan dua etmelerini ister ve dua edildiğinde de duaya karşılık vereceğini vadeder.¹ Dolayısıyla dua, Allah'ın bir emridir.

Dua, edebi olarak çeşitli şekil, tür ve muhtevada karşımıza çıkmaktadır. Bunlar her türlü nazım şekillerinde olmakla beraber, münâcat, tazarrunâme, niyaznâme, tevbenâme, ilticâname

¹ Bu ayetlerden ikisi şöyledir: *Kur'ân-ı Kerim Meali*, çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), el-Bakara, 2/186: "Kullarım sana, beni sorduğunda (söyle onlara): Ben çok yakınum. Bana dua ettiği vakit dua edenin dileğine karşılık veririm. O halde (kullarım da) benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulalar."; el-Mümin 40/60: "Rabbiniz şöyle buyurdu: Bana dua edin, kabul edeyim. Çünkü bana ibadeti bırakıp büyüklük taslayanlar aşağılanarak cehenneme gireceklerdir."

gibi türlerdir. Ayrıca vird, evrad ve hizb gibi terimler de muhtevası Allah'a yalvarma, yakarma olan eserlerin ismi olmuştur.

Hizb, sözlükte “küçük topluluk, güruh, fırka; Kur'an-ı Kerim'in otuz cüzünden her birinin dörtte biri; her gün devamlı olarak okunan dua, ayet ve salavatlardan meydana gelen vird”² anlamına gelmektedir. Genel anlamda ise bazı amaçlara yönelik düzenlenmiş, özellikle tarikat mensupları tarafından belli düzen ve kurallar çerçevesinde okunan dualardır.

Arapça, kısa ve secili cümlelerden oluşan hizbler, edebî değeri yüksek, derin hikmetler içeren metinlerdir. Bu özellikler hizbin kolay okunmasını, ezberlenmesini ve dinlenmesini sağlar. Hizblerde esmâ-i hüsnâya, Allah'ı öven, nimetlerini dile getiren, kulluk görevlerini anlatan ifadelere ve dua cümlelerine geniş yer verilir. Hadislerden, sahâbe, velî ve âlimlerin sözlerinden derlenen hizbler de vardır. Hizbler çeşitli isimlerle anılır. Genellikle düzenleyenin adıyla, başladığı kelimeyle ya da hangi amaç için yapılmışsa ona göre isim alır. Örneğin “elhamdü” ile başlayan hizbe “hizbü'l-hamd”, zafer elde etmek amacıyla okunan hizbe “hizbü'n-nasr”, âyetlerden oluşan hizbe “hizbü'l-âyât” adı verilir. Hizbü'l-felâh veya hizbü'n-necât mânevî kurtuluş, hizbü'l-işrâk iç aydınlığı, hizbü't-tefrîc gönül rahatlığı, hizbü'l-fehm zihin açıklığı, hizbü'l-berekât bereket temini, hizbü'l-bahr denizde güvenle yolculuk yapılması, hizbü's-seyf düşmanın mahvolması, hizbü'n-nasr başarı veya zafer için okunur.³

Hicri yedinci asrın muhaddis âlimlerinden ve Şafiî mezhebinin önemli imâmılarından olan İmâm Nevevî'nin, Şazeliyye

2 İlhan Ayverdi, *Kubbealtı Luğati-Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, (İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2010), “Hizb”, 511.

3 Süleyman Uludağ, “Hizb”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/182-183.

tarikati mensubu olduğu hatta bu tarikatın Neveviyye kolunun kurucusu olduğu kaynaklarda ifade edilmektedir. Yine kaynaklardaki bilgilere göre, dua ve zikre büyük önem veren Nevevî, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dualarını bir eserde toplamış ayrıca kendine has dua ve hizbler düzenlemiştir. Çalışmamızın konusu olan ve şerhi yapılan hizb de özellikle Şazeliyye tarikati mensupları tarafından okunan bu hizblerden biridir.

Bu çalışmada İmâm Nevevî'nin şerh edilen hizbi konu edilmiştir. Hizb, Arapça olarak eserin Süleymaniye nüshasının başında yer almaktadır. On dokuzuncu yüzyılın başlarında yapılan bu şerhle, şarihinin ifadesiyle, Arapça olan bu duanın mahiyetinin öğrenilmesi amaçlanmış ve hem tarikat mensuplarının hem de diğer okuyucuların bu duadan faydalanması arzulanmıştır. Biz de bu hizbden günümüz okurlarının da faydalanması için onu Latin harflerine çevirerek bu amaca bir nevi katkı sunmak istedik. Duanın tam olarak anlaşılması amacıyla da hizbi düzenleyen İmâm Nevevî'nin hayatı, ilmi kişiliği ve eserleri hakkında da kısaca bilgi verdik. Ayrıca konuyla bağlantılı olarak düşündüğümüz için de hem Şazeliyye tarikati hem de bu tarikatın kurucusu Ebü'l-Hasan eş-Şazeli hakkında da bilgi verdik.

Bu çalışmanın ortaya çıkışı elbette ki zorlu bir süreçten geçti. Bu aşamada öncelikle eserin nüshasını çalışmamız için bize tevdi eden, yazma eser uzmanı Dr. Fakirullah Yıldız'a teşekkür ederim. Kendisi hem eserin nüsha temininde hem de transkripsiyonlu metnin mukabele edilmesinde dostâne fedakarlıkta bulunmuş ve eserin editörü olma görevini de üstlenmiştir. Çalışmamızın başında yer alan hizbin Arapçasını Arap harfleriyle yazan ve Türkçeye tercüme eden Dr. İbrahim Aydın kardeşime, yine eserdeki Arapça unsurların çözümlenmesinde değerli vakitlerini ayırıp çalışmamıza katkı sağlayan Dr. Tarık Tanrıbilir kardeşime de ayrıca şükranlarımı sunarım.

Bu ve bugüne kadar yaptığım çalışmalarda her daim yanımda olan sevgili eşim Kadriye Hilal Karakuş, kızım Zeynep Hilal Karakuş ve oğlum Ertuğrul Karakuş'u da burada anmaktan kıvanç duyarım.

Özellikle, doktora süreci ile başlayan danışmanlığını sonraki diğer çalışmalarım da bile her zaman büyük bir titizlikle ve sabırla yürüten, samimi ilgisini ve desteğini her daim hissettiren, kıymetli hocam Doç. Dr. Bünyamin Ayçiçeği'ne şükranlarımı arz etmeyi bir borç bilirim.

Dr. Yasin Karakuş
Adana, Ekim 2023

Kaynakça

- Kur'ân-ı Kerîm Meali*, çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009).
- Algül, Hüseyin. "El-Mevâhibü'l-Ledünniyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29/421. İstanbul: TDV Yayınları, 2004.
- Aruçi, Muhammed. "Levâmi'u'l-Beyyinât". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 27/144-145. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Ayverdi, İlhan. *Kubbealtı Lugati-Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2010.
- Baş, Derya. "Yâfî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 43/175-177. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Başaran, Selman. "el-Ezkâr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 12/66. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Beydilli, Kemal. "Mehmed Emin Rauf Paşa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 28/465-467. İstanbul: TDV Yayınları, 2003.
- Beyhakî, Ebu Bekir Ahmed b. Hasan b. Ali, *Şu'abu'l-İman*, Abdulafi Abdulhamid ve bşk.(Thk.), Mektebetu'r-Rüşd, Riyad, 2003.
- Boyalık, M. Taha. *el-Keşşâf literatürü:Zemahşeri'nin Tefsir Klasığının Etki Tarihi*. (Ankara : Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2019), 108.
- Görmez, Mehmet. "Tergîb ve Terhîb". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 40/508-509. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

- Güven, Mustafa Salim. "Şazeliyye". *Türkiye'de Tarikatlar Tarih ve Kültür*. ed. Semih Ceyhan. İstanbul: İsam Yayınları, 2011.
- Güven, Mustafa Salim. Ebu'l-Hasan Şazilî ve Şaziliye. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- Ekinçi, Ali Nevevî'nin (ö. 676/1277) et-Telhis'deki Hadisçiliği. (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).
- Hatiboğlu, İbrahim. "Mesâbihü's-Sünne". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29/258-260. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Kallek, Cengiz. "Mecmûu Fetâvâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 28/277. İstanbul: TDV Yayınları, 2003.
- Kandemir, M.Yaşar. "Nevevî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 33/45-49. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Kandemir, M. Yaşar. "Münzirî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32/35-37. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Kandemir, M. Yaşar. "el-Mevzûât". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29/496-498. İstanbul: TDV Yayınları, 2004.
- Kesik, Beyhan. "Mir'âtü'l-Uşşâk Ve Nûru'l-Ahdâk (Karakas-Zâde Ömer)". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/mir-atu-l-ussak-ve-nuru-l-ahdak-karakas-zade-omer>. (Erişim tarihi:26.06.2023).
- Kaplan, Hayri. "Şarani". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 38/347-350. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Kara, Ömer "el-Müfredât", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 31/503-504. İstanbul: TDV Yayınları, 2020.
- Kılıç, Mahmut Erol. "el-Fütuhâtü'l-Mekkiyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 13/251-258. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Koca, Ferhat. "el-Fetava't-Tatarhaniyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 12/446-447. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân (tahk.: Hişâm Semûr el-Buhârî), I-X, Dârü İhyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut 2001.
- Kutluer, İlhan. "Miftâhu's-sa'âde ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 30/18-19. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

- Küçük, Raşit. "Riyâzü's-Salihîn". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 35/146-147. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- Küçükkaya, Mahmut Askeri. "İbn Battûta Seyahatnamesinde Şâzeliyye Tarikatı ve Adı Geçen Dervişleri / Sect of Şâzeliyye and the Dervishes Mentioned in Ibn Battuta Travel Book". *Mesned: İlahiyat Araştırmaları Dergisi / Journal of Mesned Divinity Researches*, (Güz 2020-2): 693-708.
- Özel, Ali Murat. "Şâzeliyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 38/387-390. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Özel, Ahmet. "Ali el-Kârî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 2/403-405. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Özkan, Halit. "Süyûtî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 38/188-198. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Suyûtî, Celeddin Abdurrahman b. Ebi Bekr, Cemu'l-Cevami', Muhtar İbrahim el-Hâic ve bşk.(Thk.), el-Ezheru's-Şerif, 2005.
- Taberânî, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub, Mu'cemu'l-Evsat, Tarık b. Avzillah b. Muhammed ve bşk.(Thk.), Daru'l-Haremeyn, Kahire, 1995.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre, Sünen-i Tirmizi, C. I-V, Mısır, Şirketü Mektebe ve Matbaatü el-Babi el-Halebi, 1975.
- Tosyalızâde, Muhammed b. Üveys, *Nûru'l-'Ulûî fî Şerhi'l-Hizbi'l-İmâmi'n-Nevevî* (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, 8442), 1-70 vr.
- Tosyalızâde, Muhammed b. Üveys, *Nûru'l-'Alewî fî Şerhi'l-Hizbi'l-İmâmi'n-Nevevî* (İstanbul: Ali Emiri Kütüphanesi, A.E. Şeriyye, 519), 1-121 vr.
- Uğur, Mücteba. "el-Câmiü's-Sagir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 7/113-114. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Uludağ, Süleyman. "Cündullah". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 8/118, 119. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Uludağ, Süleyman "Hizb". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 18/182-183. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Yavuz, Yusuf Şevki. "Delâilü'n-Nübüvve". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 9/115-117. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Yazıcı, İshak. "Bahrü'l-'Ulūm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 4/517-518. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Yazıcı, İshak. "Semerkandi, Ebü'l-Leys". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 36/473-475. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Yılmaz, Hasan Kamil. *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2004.

http://ekitap.yek.gov.tr/urun/serhu-l-mevakif-takim-3-cilt-ikinci-baski-_759.aspx (E.T. 07.09.2023).

NŪRU'L-'ULVĪ FĪ ŞERHĪ'L-HĪZBĪ'L İMÂMĪ'N-NEVEVĪ

Hizb, sözlükte "küçük topluluk, guruh, fırka; Kur'an-ı Kerim'in otuz cüzünden her birinin dörtte biri; her gün devamlı olarak okunan dua, ayet ve salavatlardan meydana gelen vird" anlamına gelmektedir. Genel anlamda ise bazı amaçlara yönelik düzenlenmiş, özellikle tarikat mensupları tarafından belli düzen ve kurallar çerçevesinde okunan dualardır.

Hicri yedinci asrın muhaddis âlimlerinden ve Şafii mezhebinin önemli imâmlarından olan İmâm Nevevî'nin, Şazeliyye tarikatı mensubu olduğu hatta bu tarikatın Neveviyye kolunun kurucusu olduğu kaynaklarda ifade edilmektedir. Yine kaynaklardaki bilgilere göre, dua ve zikre büyük önem veren Nevevi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dualarını bir eserde toplamış, kendine has dua ve hizbler düzenlemiştir.

Bu eserde, İmâm Nevevî'nin şerh edilen ve özellikle Şazeliyye tarikatı mensupları tarafından okunan hizbi konu edilmiştir. On dokuzuncu yüzyılın başlarında yapılan bu şerhle, şarihinin ifadesiyle, Arapça olan bu duanın mahiyetinin öğrenilmesi amaçlanmış ve hem tarikat mensuplarının hem de diğer okuyucuların bu duadan faydalanması arzulanmıştır. Biz de bu hizbden günümüz okurlarının da faydalanması için onu Latin harflerine çevirerek bu amaca bir nevi katkı sunmak istedik. Duanın tam olarak anlaşılması amacıyla da hizbi düzenleyen İmâm Nevevî'nin hayatı, ilmi kişiliği ve eserleri hakkında da kısaca bilgi verdik. Ayrıca konuyla bağlantılı olarak düşündüğümüz için de hem Şazeliyye tarikatı hem de bu tarikatın kurucusu Ebü'l-Hasan eş-Şazeli hakkında da bilgi verdik.

